

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. II.

V Ljubljani, 1. junija 1888. l.

XXVIII. leto.

Otroška individualnost.

Fr. Gabršek.

XIII.

Iz različnih vnanjih razmer, v katerih živi otrok, izvirajo razne potrebe, duševne in telesne. Podnebje in vsa okolica, katera vpliva na otroka, določuje mu večji ali manjši krog njegovega duševnega in telesnega delovanja. To pa stvarja, kakor smo že slišali, raznolika svojstva v otroškem in sploh v človeškem življenju. V raznih letnih časih, v različnem podnebju, je treba človeku različne hrane, obleke, različnega stanovanja. Rodovitnost ali nerodovitnost zemlje sili ga k različnemu opraviilu. Temu je móči o pravem času odpočiti si, oni se mora po ves dan truditi, da si pribavi ono, kar doseže drugi na lehak način. Razni kraji imajo razne navade, šege in običaje. Otroci so čestokrat polni predsodkov, katere so jim vcepili njih prvi vzgojevatelji. Pri teh mine dokaj časa, da se jim vcepijo boljši nazori ob ogledovanju sveta.

Najsilnejši vpliv na otroka pa ima usoda sama, ki se pojavlja zlasti kot revščina ali bogastvo. Bogatincu so na razpolago razna sredstva, da uteši svoja poželenja. Čustvovanje, spoznanje in volja meri mu pred vsem na to, da zadovolji svojim strastim. Telo mu zaostaje v rasti, duh ne nepreduje; takov ostane v vsem svojem razvitku na nižji stopinji od normalno vzgojnega otroka. In revščina? O tej skoro ni, da bi govorili. Pač pa dostikrat opazujemo, da se tudi revni otrok vspne na višino pravilnega razvitka. Tù mu pomore uprav njegova najnotranjejša individualnost, ki se ne upogne niti pod bremenom kobne slučajnosti. Sama na sebi ima torej revščina znak trdne individualnosti, ki se ne dá z lehka izbrisati. Toda tudi taka individualnost rodi često povoljne uspehe. Žal, da je revščina navadno združena z obilnimi drugimi neugodnimi razmerami, katere vtisnijo vsemu svojstvu otroškemu slabe znake. Otroci vidijo in slišijo mnogokaj, kar jim ostane kot neizbrisljivo svojstvo ves čas življenja. Uprav v prvi najrahljši dobi jim manjka pravega poučila, navoda; srce jim ostane prazno in nepristopno poznejšim blažjim vplivom. Pač pa srkajo vse pogubne kali sovraštva, jeze in nezadovoljnosti. Videči ugodne razmere svojih vrstnikov, peče jih to obilje, ali pa jim upade srce, da bi se kdaj povzpeli na boljšo stopinjo. Taki odnošaji so pač žalostni, ali zatreti se ne dadó. V šoli jih moder učitelj pač oblažuje, ali popolnem jih ne more izpremeniti. Otroci postanejo individualno, t. j. odnošajem primerno razviti.

Velik vpliv na individualnost otroško ima tudi ugoden ali neugoden čas, v katerem raste in se vzgojuje otrok. Vender so redke take neprimere kot lakota, vojska, kuga itd.

A obrazovanosti otroški vtisnejo svoje znamenje. Dokler še otrok ne hodi v šolo, teže ga te okolnosti, pod njih vplivom razvija in vzprejema mračno individualnost. Ko minejo take neprimere, zlasti pa pod vplivom šolske vzgoje, začne se nova doba v duševni obrazovanosti otroški. Iz tega je torej razvidno, kako različna so otroška svojstva in kako različna je tudi naloga šolske vzgoje. Uspehi te vzgoje so pri tem otroku popolnejši, pri onem nedostatnejši. Vkljub temu pa ne smemo pustiti izpred oči splošne vzgojne svrhe. Bistveno moramo vzgojevati vse otroke jednako, ker le tako dosežemo sovršeno življenje človeško. Ozirati se nam je pa v popolni meri tudi na otroške individualnosti. Šolo moremo pač prisposodobiti organski celoti. Vsakega človeka značaj in teženje zavisí od njegovega svojstva, od okolice in drugih slučajnosti, sploh od vse njegove individualnosti. Tako je tudi s šolo. Tudi v šoli odločuje revščina ali bogastvo, dežela in priroda, vas ali mesto. Drugače je v šoli, kjer je malo otrok, in zopet druge razmere vladajo v prenapoljenih, slabih itd. šolah. Kakor ne gre vseh otrok po jednim pravilu vzgojevati, tako tudi ni dovoljeno, da bi vse otroke sodili po jednom kopitu. Ako je šola individualna skupnost vseh otrok, ocenjevati se mora na podlogi njenih individualnih razmer in z ozirom na učitelja, ki je tudi individualnost sam zase. On ima posebne duševne darove, poseben značaj, temperament; na njega vplivajo zdaj ugodne, zdaj neugodne okolnosti, katerih se čestokrat ne more popolnem rešiti. Vender mu nikdar ni samovoljno voditi otrok po težavnih in nevarnih potih življenja. Vedno mu je imeti pred očmi vzvišeno nalogo človeške vzgoje, večni in konečni namen človeškega življenja.

Ako učitelj vzgojuje svoje otroke tako, da bodo zmagonosno izšli iz boja za življenje, tedaj bode zadostno rešil svojo nalogo. S pravo utrditvijo otroške individualnosti bode postavil trdno podlogo socijalnim razmeram. Na tej podlogi sloneč bode procvela v družbinskem življenju sreča in zadovoljnost. To pa bode najboljši odpor proti nenravnostim in s tem proti vsem onim nedostatom današnje vzgoje, ki provzročujejo izprijenost mladine.

Ponavljalna šola.

(Peter Pogačnik.)

„Polje, vinograd,
Gora, morje,
Ruda, kupčija,
Tebe redé.“

Tako pel je naš ljubljani pesnik še za časa, ko mi Slovenci še nismo imeli narodnih ljudskih šol. Te besede mi pridejo večkrat na um, vselej pa gotovo pri sklepu šolskega leta ponavljalne šole. Ti, ki so skovali učni načrt za to šolo, niso se kaj ozirali na zgoraj navedene besede. Poglejmo tedaj bolj natanko, kakšna je sedanja ponavljalna šola! Z mnogimi tovariši učitelji sem govoril o njej, in vsakdo je vedel kaj potožiti, tako da sem slednjič prišel do prepričanja, da je ponavljalna šola taka kot je sedaj pravo — peto kolo pri vozu narodne ljudske šole. Jaz pravim taka kot je sedaj, zato tudi tū nekoliko pojasnujem njeno sedanjo obliko.

Dolžnost v šolo hoditi začénja se z izpolnjenim 6., oziroma 7. letom in traja do izpolnjenega 12., oziroma 14. leta; na deželi torej do izpolnjenega 12. leta. Od 12. do 14. leta morajo otroci hoditi v ponavljalno šolo in sicer dečki dvakrat na teden po dve uri, deklice enkrat tudi po dve uri. Učitelj je vsled tega prisiljen poučevati ponavljalne učence v treh oddelkih, kajti več otrok z izpolnjenim 12. letom dovrši komaj 2. oddelek enorazredne ljudske šole.

Morebiti bi utegnil kedo reči: „Zakaj pa izpuščaš učence užé v drugem oddelku, vsaj državna postava veleva, da morajo otroci, ki se niso naučili najpotrebnejših vednosti, črez

šolsko dōbo k vsakdanjemu šolskemu pouku hoditi“. Temu odgovarjam kratko: „Učitelj obrača, a slavni c. kr. okrajni šolski svēt pa obrne.“

Ali pa more potem učitelj pri najboljši volji v ponavljalni šoli pri takih razmerah kaj prida vrednega doseči? Nikakor ne! V petih mesecih po štiri ure na teden naj učitelj učence tega nauči, kar se prej v vsakdanji ljudski šoli naučili niso, bodisi po svoji lastni krivdi, ali po krivdi svojih starišev. Ogovarjati bi pa zopet kdo znal: „Vsaj vse ponavljalne šole niso take.“ Rad tudi to priznavam. Različno ravnanje z izpustnico provzročuje različnost ponavljalnih šol. Po mojem mnenju naj se ne izpusti otrok iz vsakdanje šole, ako ni uspešno dovršil IV. oddelka vsakdanje šole. Meni se zdi nemogoče, jemati ali imeti učence v ponavljalni šoli, ki so dovršili le drugi oddelek enorazredne ljudske šole. Trije oddelki so v ponavljalni šoli nemogoči, ker potem pride na en oddelek na teden $\frac{4}{3}$, na pol leta 16 ur. No! v 16 urah naj učitelj učence česa nauči. Na en predmet pridejo potem povprečno ravno dve uri, reci: dve uri neposrednega pouka. Sancta simplicitas! Ali se ne pravi to, čas tratiti in učitelja mučiti? Zato pa je skrajni čas, da se nekatere deželne postave in učni smoter ponavljalne šole izpremení.

Ali bi ne bilo bolje, ko bi se dotični §§. deželne šolske postave nekako takole glasili: „Dolžnost v šolo hoditi začénja se z izpolnjenim 6. oziroma 7. letom in traja, ako je otrok s povoljnim uspehom naučil se najpotrebniših predmetov, ki so predpisani za IV. oddelek (razred) ljudske šole, do izpolnjenega 12. leta. Otroci pa, ki so vsled lastne malomarnosti, ali vsled slabega šolskega obiskovanja zaostali, morajo v vsakdanjo ljudsko šolo hoditi toliko časa, da dovršé IV. oddelek (razred) vsakdanje ljudske šole“.

Prepričan sem, da bi potem otroci redno v šolo hodili in se tudi domá kaj učili. Stariši bi jih sami k učenju priganjali, ako ne drugokrat, vsaj v zimskem času. Po mojem mnenju bi bilo potem težko dobiti učenca, ki bi z izpolnjenim 12. letom še ne dovršil zadnjega oddelka vsakdanje ljudske šole. Toda ne samo ta dober nasledek bi imela taka postava, marveč njen dober sad pokazal bi se v ponavljalni šoli. Učenci bi imeli zadosti vednosti in zmožnosti, da bi se kaj koristnega naučiti zamogli. Ako se pa hoče, da se v ponavljalni šoli učenci kaj koristnega za življenje naučé, treba je, da se učni smoter ponavljalne šole popolnoma izpremení. Proč s ponavljalno šolo, — rodí naj se nova, na deželi: kmetijsko nadaljevalna, izobraževalna šola. S posebnim ozirom na krajevne razmere pazilo bi se naj na potrebe našega kmeta. Za te šole vpeljala naj bi se posebna berila, nekako „Kmetijsko berilo“, v kojim bi bilo obravnavano: poljedelstvo, sadjarstvo, vinoreja, gozdarstvo, bučelarstvo, živinoreja in kmetijstvu škodljive živali; avstrijsko cesarstvo splošno, naša domovina v vsakem oziru na tanko. Druga knjiga naj bi bila „Slovenska slovnica“ sè spisjem in knjigovodstvom. Računica bi zopet morala biti v zvezi z oblikoslovjem in njegovih preračunih. Deklice naj bi se poučevale o umnem gospodinjstvu in v ženskih ročnih delih. Res, da nima vsaka ljudska šola učiteljice, vender je večina učiteljev oženjenih, zato bi ta pouk lahko prevzele njihove soproge, ali sploh kaka druga sposobna osoba.

Povsod se toži, da kmetiski stan propada; želí se mu pomagati; pomagalo se mu bode vsaj nekoliko s tako šolo. Kaj pomaga gospodarju, ako vé, kedaj je bil Rim sezidan, kako se je bojeval Leonida, kakšni so bili vitezi, pa ne pozná nikake živinske bolezní, ampak vsaka bolna žival mu je „žabčna“. Gospodinja zopet vé, koliko metrov prehodi zvok v eni sekundi, a predpasnika si vrezati ne zna, stopalo nogovic pa, ko se raztrga, odreže. Sedanja ponavljalna šola učí veliko, a doseže malo; učila naj bi malo, a tako, da v tem doseže obilo.

Ponavljalna ali po mojem kmetijsko nadaljevalna izobraževalna šola trajala naj bi za dečke 4 leta, za deklice pa 2, in sicer za dečke po 6 ur, za deklice pa tri ure na

teden. Predmeti naj bi se razdelili po letih. Sadjereja in kmetijstvu škodljive živali prvo leto — zadnje pa živinoreja in bolezn domačih živali. Koliko mazačev bi prišlo ob kruh! Spisje in računica nadaljevalno po oddelkih. Razvidno je, da bi tudi nastala potreba, da bi se taka šola pri dečkih morala razdeliti v dve skupini.

Prepričan sem za se, da bi taka šola tudi našemu kmetu ugajala; unemal se bode za njo, ko bo sprevidel, da se vse le njemu na korist poučuje. Rada bo dala vsaka občina lep kos zemlje za šolski vrt, ko se bode prepričala, da se vse poizkušnje vršijo le z namenom, njemu trpinu izboljšati njegov stan. Da naš kmet do sedanje ljudske šole ne kaže posebne ljubezni, temu so oni krivi, ki pri kovanji postav niso gledali toliko na njegove potrebe, ampak so uradniškega, meščanskega in njegovega otroka vtaknili v eno in isto učno suknjo.

V mestih in trgih vpeljale bi se, kolikor se še niso, obrtno nadaljevalne šole.

Lehko bi še mnogo govoril o vplivu, kojega bi imela taka šola na нравno življenje mladeničev. To je tudi užé nek tovariš mimo grede omenjal, zato svojo razpravo sklepam v prepričanji, da bode še kateri učiteljev svoje misli o tej stvari v cenjenem listu izraziti blagovolil.

Knjiga Slovenska.

§. 26.

Človek bi mislil, da véliki narod slovanski ima svoj jezik, posamni rodovi pa govorijo narečja, ktera se razvijajo in razlagajo iz občnega jezika. Toda Slovani sedaj takega vzajemnega jezika kakor Nemci in Talijani še nimamo. Verjetno je, da so ga imeli nekđaj, ali knjižno se to skazati ne da. Slovanska knjiga nima jezika, kateri bi bil oče vsem dosedanjim.

Kar so se Slovani prikazali na pozorišču zgodovinskem, bili so razdeljeni v več rodov; njih sela so bila preobširna, da bi na tolikem prostoru mogli enako govoriti; v njihovih prvih knjigah so znati mnogotere razlike, ki so tem manjše, čim starejši so spisi.

Sicer je res kazalo, da bode jezik, v katerem sta govorila in pisala blagovéstnika sv. Ciril in sv. Metod, Slovanom književni jezik, toda to veselo upanje se ni spnilo, in Slovani govorijo in pišejo sedaj mnogo narečij in celó več jezikov. Kakor pa govorimo o narodu slovanskem sploh, dasi ni ne državno ne cerkveno edin; tako smemo vsaj vzorno govoriti tudi le o jeziku slovanskem.

Govore slovanske imenujejo nekteri jezike (Sprachen), nekteri narečja (Dialecte, Mundarten), velika in mala, ter jih različno štejejo, po štiri in šest, celó do 14 in 16, in ravno tako razredujejo. Nekđaj so jih ločili na dvoje, v dva reda, dve vrsti ali veji, jugovzhodnjo in severozahodnjo ali zapadno (Dobrovský, Šafařík itd.), pa tudi samo vzhodnjo in zahodnjo (Viktorin), severno in južno, zgornjo in spodnjo, kar pa sedaj popuščajo.

Da jih zovejo jezike, prihaja menda odtod, ker se ne dajo iz nobenega doslej znanega izpeljevati kakor narečja iz svojega maternega jezika, in ker ima zdaj vsak posebej že svoje slovstvo. V dejanju in govorjenju si vendar slovanski rodovi nismo tako narazen, kakor se kaže to v pisanju ali v književnosti.

Pravo slovansko jezikoslovje se je pričelo v sedanjem stoletju. Prav mnogotero so primérjali in razredovali slovanske govore. Kolikor vé m, izmed vseh najbolj slovijo razredbe, ktere so dali jim — Dobrovský, Šafařík, Miklošič.

§. 27.

Dobrovský, prvi dobri slovanski jezikoslovec, je večkrat pisal o slovanskih govorih, zlasti v Češki slovnici (l. 1809 in 1819) in v Staroslovanski (Institut. ling. slav. dial. vet. 1822). Imenuje jih narečja (idiomata, Mundarten) ter pravi, da se po gotovih znakih (characteres, Kennzeichen) dajo vrediti v dve vrsti. Koj v 1. §. poslednje knjige piše:

Sermo Slavenicus, rectius Slovanicus aut Slovenicus, sensu latissimo sumptus in duo genera idiomatum dispescitur: in Idioma ordinis primi (A); et in Idioma ordinis secundi (B). Horum idiomatum characteres sunt:

A: 1. raz: razum; 2. iz: izdati; 3. l epentheticum: korablī, zemlja, postavljen; 4. salo, krilo, pravilo, moliti se; 5. pešti, mošti, pešt, mošt; peči, moči, peč, moč; 6. zvêzda, cvêt; 7. tū, toj; 8. pepel; 9. ptica, studenec; 10. desnica.

B: 1. roz: rozum; 2. vy: vydati; 3: korabī, zemia, zemie, postaven; 4. d epentheticum: sadlo, kridlo, pravidlo, modliti se; 5. peci, moci, pec, moc; 6. gvêzda, kvêt; 7. ten; 8. popel; 9. ptak, studnica; 10. pravica.

Secundum hos characteres si dialectorum species, quarum Grammaticae prostant, examinentur, quinque earum sub A, aliae quinque sub B. comprehenduntur, et quidem:

Sub A: 1. Russica. 2. Slavica vetus. 3. Illyrica seu Serbica. 4. Croatica. 5. Slovenica s. Vindica in Carniolia, Stiria, et Carinthia.

Sub B: 1. Slovacia. 2. Bohemica. 3. Sorabica seu Vendica in Lusatia superiori. 4. Sorabica in Lusatia inferiori. 5. Polonica.

Differunt autem dialecti, etiam ejusdem ordinis, non solum vocabulis, sed maxime formis et flexionibus (Institutiones ling. slav. IV. — Metelko XVIII).

Razredbi tej oponašajo, da znaki niso bistveni in gotovi, da delitev v dve vrsti ni podprta, da niso le narečja, da jih je preveč razdrobil, da je „Slavica vetus (Alt-slawonisch)“ še le na drugem mestu in se je vendar prej pisalo nego rusko itd. Bolgarštine takrat še ni mogel prav poznati, in sploh Dobrovský ni imel toliko pomočkov, kolikor jih imajo učenjaki sedaj. Čudno, da se peščica slovanskih Lužičanov tako zelo loči v govorjenju in pisanju! — „Da je na koncu prvega reda dejal slovensko, in na prvem mestu družega slovaško narečje, nekterim sicer ni prav; meni pa se to silo važno zdí. Slovenci in Slovaci, ki se sami zovejo tudi Slovence, smo med vsemi v sredi, torej po pregovoru — v zlati skledi, in sklepamo tako oba reda. To naj bi jezikoslovci sploh boljše čislali (V. Jezič. 10, 11).“

Šafařík, slavni slovanski jezikoslovec in zgodovinar, je o tej reči pisal o mnogih prilikah; tako p. v Slovstveni povéstnici (l. 1826), v slovanskih Starožitnostih (l. 1837) in v slovanskem Narodopisu (l. 1842).

Jezik slovanski, pravi, ima več narečij. Loči se pa v njem dvojna mluva (čes. mluva t. j. govor, die Rede, Sprache), po nekterih znamenjih, ktera se vjemajo s prejšnjimi Dobrovskega, na pr. v A) salo, kadilo, moliti se; pal, bral, cvel; zemla, loven; motriti. V B) pa sadlo, kadidlo, modliti se; padl, kradl, kvétl; zemja, země, loven; patřiti itd. — Slovak M. Hodža je popisal Šafaříkovo razredbo slovanskih narečij v Čitanki za nižje gimnazije, ktero je sestavil E. Černý, in na svetlo dala Matica slovenska t. j. slovaška. Ker je lahko umeti, lože od českega, pokaže naj se tu kar ž njegovimi besedami:

Šafařík vo svojem spise „Slovanský národopis v Praze 1842“ rozličuje každý jazyk, a tak osobitne slaviansky, na mluy, mluy na reči, reči na nárečia, nárečia na podrečia, podrečia na rôznorečia. Toho je takato spôsoba:

A. Mluva vychodno-južná: I. Reč ruská, jej nářečia: 1. vel'koruské, 2. maloruské, 3. beloruské. II. Reč bulharská, jej nářečia: 1. staroslovančina (cyrilské nářečie, církevné, starobulharské), 2. novobulharské. III. Reč ilyrska, jej nářečia: 1. srbské, 2. chorvatské, 3. korutansko-slovinské.

B. Mluva zapadna: I. Reč leská, jej nářečia: 1. poľské, a tohoto podrečie kašubské. II. Reč česká, jej nářečia: 1. české (a moravské), 2. uhorsko-slovenské (slovenčina). III. Lužicko-srbská reč, jej nářečia: 1. hornolužické, 2. dolnolužické. IV. Reč polabská, užuž vymierajúca; joj nářečie je jedno: drevianské, už temer vyhaslé.

A tak vedľa toho, jako to Šafařík vystavil, sú v Slaviančiné mlavy dvě, rečí sedem, nářečí štrnást', podrečia dvě. (Vid. Slovan. Narodopis str. 5. 6. in Slovenska Čitanka II.)

Razstava Šafaříkova je preučena, kakor je bil preučen Šafařík sam; znamenita je, ker se po njej ravnajo mnogi učenjaki p. Schleicher, Leskien itd. — Da ima ruska reč tri nářečia, premnogi pišejo ter zgodovinsko razlagajo. — Staroslovanščina, kateri pravi tudi cirilsko ali cerkveno nářečje, bila mu je starobolgarščina, naposled vendar že panonska slovenščina. Izraz ilirski se je popustil, in Hrvatje pa Srbi so se, ni davno, zedinvali v tem, da zovejo svoj jezik hrvatsko-srbski ili srbsko-hrvatski. — Slovenščina naša se pač ne da še tako povzeti z jezikom hrvatsko-srbskim; prej bi se morda z ogersko-slovenščino (cf. M. Majar: gorotanskoslovenski po ugerskoslovenski), dasi je zastarel pridevek korutanski itd. — Reč polabska, kakor tudi podrečje kašubsko ali celó dreviansko, nahaja se v redkih in malovrednih virih, znamenita le največim jezikoslovcem. — O besedah: reč ilirska pa leská (léh), slovinsko pa slovensko nářečje, kakor tudi o delitvi slovanskega govora v vzhodnje-južno in zapadno vrsto ali vejo itd., bilo je že tu in tam povedano.

Črtice iz botanične zgodovine.

(Fr. Kocbek.)

(Konec.)

V Stockholmu začnè Linné novo življenje kot neznameniten zdravnik. V inozemstvu je bil slavljén kot prvak botanike in znanosti, a zdaj je moral brez slave in revno životariti. Kmalu izpremenil se mu pa sreča, ker so se mnogi poskusi v zdravenji sijajno obnesli. Zopet je postal središče prvih učenjakov. V društvu teh ljudi ustanoví l. 1739. v Stockholmu kraljevsko akademijo znanosti ter postane prvi njeni prvosednik. Pri nastopu imel je predavanje o zareznikih, s čim je svoje slušatelje presenetil in v njih vzbudil izvanredno začudenje. Slava Linnéjevega veleuma narasla je takó, da so mu l. 1739. v državnem zboru priznali letno nagrado od 100 dukatov z obvezo, da mora po leti imeti predavanja iz botanike, po zimi pa iz mineralogije. Nato dobí naslov kraljevega botanika.

Istega leta postane Linné admiralitetskim zdravnikom v Stockholmu. Njegov glas kot učen zdravnik rastele je od dné do dné, takó da je, kakor sam pravi, več zaslužil nego vsi zdravniki v Stockholmu vkup. Zdaj šele oženil se je sè svojo zaročnico. L. 1741. imenovali so ga profesorom teoretične in praktične medicine v Upsali. Profesor botanike Rosén na istem vseučilišči zamenil je svojo profesuro z Linnéjem, in tako je ta dospel zopet na svoje najljubše polje. Poleg botaničnih študij pečal se je Linné še vedno z medicino, ter si stekel sè svojimi spisi neumrljivo ime. Pisal je več razprav o boleznih domačih živali, izvrševal poskuse z elektriko pri zdravenji bolnikov. Tudi je užé trdil, da izvirajo nalezljive bolezni od malih živih stvorov. (Kasneje našli so razne „baccile“.)

Sploh si je Linné pridobil za medicino neštevilnih zaslug, največjo slavo pa kot učitelj. Leta 1739. imel je do 1500 slušateljev, ki so prišli k njemu od vseh strani sveta. Zató se ga pa tudi povsod obsipavali sè slavo, da je zaslovel po vsem svetu. Španski kralj pozval ga je v Madrid, ponujal mu je plemstvo, ogromno letno plačo ter mu dovolil, da ostane veren svoji veri — protestanstvu. Ruska carica Katarina vabila ga je na najlaskavejši način v Rusijo. Vender Linné je odbil vse častne ponudbe, ker ni iskal večje slave, kakor jo je užival v krogu svojih učencev, ki so kakor apostoli razšli se po vsem svetu, da širijo njegove nauke in njegovo slavo. Vsa učena društva imenovala so Linnéja svojim častnim članom. Leta 1756. postane član francoske akademije, katera ima le osem vnanjih članov.

Pa tudi Švedi sami vedeli so ceniti izvanredne zasluge Linnéjeve in njegov veleum. L. 1746. dali so štirje švedski mecenati skovati medaljo v slavo Linnéja. L. 1753. postal je vitez, l. 1757. podelí mu pa kralj plemstvo. Do njegove smrti 10. jan. l. 1778. izkazovali so mu svojo milost švedski vladarji: kralj Adolf Friderik in kraljica Lojza ter kralj Gustav VII. To je bilo življenje polno zaslug, kakeršno le malokdo preživí. Pa tudi hvaležni švedski národ cenil je reformatorja prirodoslovja, postavši mu nekoliko let pred njegovo smrtjo v glavnem mestu Švedije spomenik na vzpodbudo kraljevske akademije. Završujoč Linnéjev životopis omenimo še nekoliko podrobneje njegove zasluge za botaniko.

V prvi vrsti vpeljal je Linné uprav diven znanstveni jezik, katerega so si prisvojili malone vsi prirodoslovci. Da je možno sporazumenje mej učenjaki vsega sveta, služil je znanosti le latinski jezik. Ali pravi jedrovit slog in strokovne izraze izumil je šele Linné. Največja zasluga pa mu je stvaritev rastlinskih imen. Vsaki rastlini dal je Linné dve imeni: svoje ime in priimek. Prvo ime — samostavnik — znači rastlini nje rod, drugo ime — pridevnik — pa njeno vrst. Linné je s takim označenjen rastlin osnoval naravno klasifikacijo, ker je začel zbirati sorodne rastline v pojedine skupine. Dobro je vedel, da je najvišji cilj, katerega ima pospeševati botanika, da se napravi naravna klasifikacija. Nú ipak je sam čutil, da temu poslu še ní kos. Zato je Linné izvedel najpopolnejšo umetno klasifikacijo, katero itak vsak pozná. Ista še ima dandanes nekaj svoje vrednosti; postala je nekaj ključ, ki na priprosti način vpelja v rastlinstvo. Razven užé omenjenih spisov napisal je Linné še mnogo drugih. Tú imenujemo le-te: *Genera plantarum*, Leyden 1737 — *Flora suecica*, Stockholm 1745 — *Amoenitates academicae*, sen *dissertationes variae physicae, medicae, botanicae*, Stockholm 1749. — *Philosophia botanica*. Stockholm 1751. — *Species plantarum exhibentes plantas ritecoquitas*. Stockholm 1753, 2 zvezka. — *Systema vegetabilium*. — Gronow krstil je Linnéju v čast neko vrst *Linnaea*. —

Osobite važnosti pa je Linnéjev herbarij, zató še izpregovorimo nekaj o njem. Vse zbirke Linnéja podedoval je njegov sin. Ko je pa ta l. 1783. neoženjen umrl, ostalo je Linnéjevo premoženje last njegove matere in sester. Ker jim ni bilo možno teh zbirk obdržati, zató so je ponudile s posredovanjem dra. Acrela, profesora medicine v Upsali, dru. Engelhartu v Londonu, naj jih za 1000 gvinéj (10.000 gld.) kje na Angleškem prodá. Bale so se pa tudi, da jih bode vlada prisilila, da ji je prepusté za nizko ceno; zató so se pogajanja radi prodaje vršila tajno in precej naglo. Tudi ruska carica Katarina II. ponujala je neznano vsoto, ali mej tem je užé kupil James Edward Smith v Angleški vse zbirke. Meseca oktobra 1784. l. dobil je Smith kupljene stvari v London, in sicer: nad 3000 žuželk, mej temi mnogo po Linnéju opisanih, nad 1800 vrsti polžev, 2400 rudnin, 45 ptičev, herbarij sodržujoč blizo 19000 eksemplarov, na dalje semena in rastline od Surinama v špirtu ter mnogo rokopisov. Knjižnica sodrževala je 1600 del v več ko 2000 zvezkih. Vse te stvari prepeljali so v 26 zabojih na Angleško.

Linnéjev herbarij je bil za tedanji čas sigurno največji. Linné nabiral je rastline užé od mladih nog po vseh krajih Švedije, Laplandije, na potovanjih po Danskem, Nemčiji, Holandiji, Angleškem in Francoskem. Mnogo rastlin dobil je tudi v Cliffortovem vrtu, katerega je vodil 3 leta. Dobil je pa tudi rastline od prijateljev ter potovalcev, tako: vse dublete iz Cliffortovega herbarija, od van Royena rastline iz botaničnega vrta v Leydenu, od dra. Gronovius-a rastline iz Virginije, od Jussieu-a iz Pariza, od Gmelina sibirijske rastline, od Browne-ja rastline iz Jamaike, od prof. Kalma rastline iz Severne Amerike, od prof. Löffling-a španske, od dra. Hasselquista iz Natolije, Egipta in Palestine, od pastora Osbecka iz Kitaja in Jave, od dra. Bastera iz Zelandije, zbirke od Lagerströma in Claes Alströmera, od Kleinhoff-a iz Jave itd. Razén tega pošiljali so mu razni botaniki rastline iz vseh krajev, vprašajoči ga za njegovo mnenje. Iz Avstrije pošiljala sta mu Jaquin in Scopoli, zadnji Kranjske rastline.

Po smrti Smith-a l. 1829. kupila je Linnéjev herbarij „Linnéjeva družba“ v Londonu (Linnean Society) za 3000 gvinéj ter dobila zraven tudi vse zbirke Smith-a in njegovo knjižnico. Omenjeni herbarij se zeló skrbno hrani v treh zeleno pobarvanih omarah v Londonu. Škoda je le, da vse dragocene zbirke Linnéjeve niso ostale v domovini — Švediji. —

Pa vrnimo se k Linnéjevemu sestavu. Ta je našel mnogo pristašev, mnogo tudi takih, ki so težili za vzvišenim ciljem, da storé naravno klasifikacijo. Prvi odločnejši korak v tem smislu učinil je Bernard de Jussieu. V Saint-Germain-u uredil si je vojvoda Noailles vrt poln tujih rastlin, a kralj Ludovik XIV. videvši ga, hoče ga nadkriliti ter si napravi botanični vrt v Trianonu pri Versailles-u. Po kraljevi smrti izročil je urejenje vrta mladi kralj Ludovik XV. Bernardu de Jussieu-ju. Pri tem mu je pomagala zlasti gospa Pompadour, ki je zeló ljubila in podpirala znanosti. Ta vrt je bil izvrstna šola mlademu Jussieuju (Antonie Laurent Jussieu † 1836), kateri se je bil naučil od svojega strica prve temelje naravne klasifikacije, kajti rastline so bile razvrščene po ródih in razredih. Oči se mu odpró in z neumornim delom dobil je jasnejši pogled v rastlinstvo. L. 1789. izdá svojo slavno delo: „Genera plantarum“ (rastlinski ródi), s katerim je zeló pospešil naravno klasifikacijo. Vender to delo še ni bilo popolno. Dovršili so šele pozneje Avgustin Pyrame de Candolle († 1841), Štefan Endlicher († 1849) in Robert Browu († 1858), od katerih je bil prvi Francóz, drugi Nemec, tretji pa Anglež. Nú naravna klasifikacija še dandanes ní povse izdelana ter še ima mladi naraščaj botanikov dovolj dela. —

Obžalovati je le, da se je botanična veda toli počasno razvijala — skozi 2000 let bil je skoraj vsak napredek nemogoč —, da se takoj za Theophrastom ni porodil kaki Linné, Jussieu itd. Tedaj bi rastlinstvo dandanes opazovali povsem z drugimi očmi.

Opis šolske občine Blagovica

v zemljepisnem, prirodopisnem in zgodovinskem oziru v korist metodiki domovinoslovnega pouka.

Sestavil **Fran Marolt.**

(Konec.)

Sedaj idimo od Adámčeka po glavni cesti dalje!

Predno pridemo do Petričeve žage, zapazimo, da na desni strani glavne ceste čez brv steza nekam pelje. Kam? — Na Goljke in Uranke. — Ali je tù gori tudi toliko hiš, kakor v dolini poleg glavne ceste? — Tukaj gori so le posamezne hiše. Taki kraj, kjer se je malo ljudi naselilo, recimo 2, 3, 4 gospodarji, imenuje se sêlo.

Kaj so Uranke? Kaj Goljke? Koliko hiš je na Goljkah? — Samo jedna. — Čegava je? — Goljkarjeva. Kaj je Goljkar? — Kolar. — Koliko hiš je na Urankah? — 3. — Kako imenujemo hrib nad Urankam? — Voblek. — Idimo po stezi v dolino nazaj! Tù je žaga. Čegava je ta žaga? — Krištofčeva žaga. — Kaj žago goni? Koliko žag goni tukaj Rádomlja? — Kaj žagajo žage? Kdo na nje pazi? — Čegava hiša je žagi nasproti? — Prelóvšekova hiša. — Kaj je spredaj ob cesti? — Leseno znamenje. Kaj je na levi strani hiše? — Hlev. — Kaj je za hišo? — Svinjak. — Kaj še? — Kozolec. — Idimo po cesti dalje! Poleg Krištofčeve žage je čegava koča? — Jergovčeva koča. — Tù dalje naredí cesta zopet majhen ovinek. Ravno na ovinku odcepi se od leve strani glavne ceste kolovozna pot. Kam pelje? — K Topolšek. — Čegava hiša stoji tù? — Topolšekova. — Kaj je spredaj pred hišo? Kozolec. — Zadaj? — Svinjak. — Na desnej strani? Hlev. — Za hlevom? — Svisli. — Idimo po tej poti nazaj na glavno cesto! Kaj je tik glavne ceste? — Friškovčeva hiša. — Čegava koča je tù dalje ob poti? — Grmarjeva koča. — Katera hiša je zadaj za Friškovčevo? — Tomaževa hiša. — Nasproti Friškovčeve koče pelje od desne strani glavne ceste steza čez brv. Kam? I! — H Kováču. — Kaj je zadaj za hišo? — Kozolec. — Idimo na glavno cesto nazaj! Poleg Tomažčeve hiše stoji še jedna. Čegava je? — Petričeva koča. — Ali stanuje kedo notri? — Prazna je. — Od tù dalje vidimo, da je glavna cesta lepo ravna. Taka je do meje vasí Blagovica.

Čegav malin je tù na desni strani glavne ceste? — Krištofčev malin. — Kaj je z malinom v zvezi? — Žaga. — Kaj je na desnej strani malina čez Rádomljo? — Brv. — Pazite! Brv zaznamovamo z dvema črtama vzporednicama. Tù vodi od l. strani glavne ceste kolovozna pot nekam. Kam? — K Tomažčevemu hlevu. — Na levi strani te poti stojé svisli, za njimi pa jako dolg kozolec. Čegavo je vse to? — Krištofčevo. — Dalje je na levi strani glavne ceste velika hiša. Čegava je? — Krištofčeva hiša. — Kaj je spredaj pred hišo? — Hlev. — Kaj je zadaj za hišo? — Svinjak. — In za tem? — Drvarnica. — Kaj je na levi strani svinjaka? — Vrt. — In poleg tega? Čebelnjak. — Kaj je na desnej strani hiše? — Kaj je na levi strani hleva? — Leseno znamenje. — Sedaj smo prišli do mostu. Kateri potok teče pod njim? Petelinšica. — Kje pa v Rádomljo teče? — Za Petričevim hlevom. — Sedaj smo na meji vasí Blagovice. Kakor čez most stopimo, smo užé v sosednji vasi, v Petelinku.

Katero vas smo opisali? — Vstanite vsi, kateri ste iz Blagovice domá! Sédite! Vi poznate užé vašo vas natanko; prihodnjič šli bodemo čez ta-le (kazáje) most po glavni cesti dalje ter bodemo prišli v tvojo domačo vas (kazaje učenca iz Petelinka.) Tudi tvojo domačo vas bodemo takó opisali! Oglejte si jo, da nam znate prihodnjič kaj povedati!

Sedaj smo veliko hiš našteli in imenovali. Veliko hiš skupaj imenuje se vas. Kaj je vas? — Prebivalci vasi imenujejo se vaščani. — Sedaj nam bodete našteli vse hiše, katere stojé poleg leve strani glavne ceste! Naštej jih I! — Poleg leve strani glavne ceste so sledeče hiše: Drenovšekova, Piskarjeva, Krivinova, farovž, šola, Bizeljeva koča, Bizeljeva hiša, Štacnarjeva hiša, Škrjančeva hiša i. t. d.

Koliko hiš je poleg leve strani glavne ceste? — 18. — Naštej nam ti hiše, ki stojé poleg desne strani glavne ceste! I! — Poleg desne strani glavne ceste stojé te-le hiše: Žóharjeva, Krivinova, Krivinova koča, Brezovčeva hiša i. t. d.

Koliko hiš je poleg desne strani glavne ceste? — 9. — Koliko hiš je tedaj v naši vasi? — 27. — Ako prištejemo še cerkev, največje in najlepše poslopje v vasi, imamo 28 hiš.

Kdo v teh hišah stanuje? — Ljudje. — Jaz vam bom povedal, koliko nas je vseh skupaj! V Blagovici prebiva 94 možkih in 84 ženskih, skupaj 178 prebivalcev. Koliko prebivalcev šteje naša vas?

Sedaj veste užé mnogo v vašej vasi! Hiše te vidite vsak dan iz šole gredé. Vidite jih pa i tù na šolskej tabli vse naenkrat. Jaz sem vam jih narisal. Pridi in pokaži Drenovšekovo hišo, I.! — Ta jo je užé našel! Pokaži šolo, cerkev, Piskarjevo hišo i. t. d.

Več učencev kaže in imenuje hiše.

Tudi potočke imate tù zaznamovane!

Pridi in pokaži nam Rádomljo, I.! — Tatermana! Zlatenšico. Belšico itd.

Takó primeroma učitelj z učenci snov ponoví ter se prepriča, poznajo li učenci vse na tabli narisano. To je prva vaja čitanja in iskanja raz zemljevida. Prihodnjo uro zrisal in pripravil bode si vas (pred poukom), katero učenci užé poznajo; k tej zrisal bode v navzočnosti učencev novo in zopet novo. Naposled vidijo učenci več vasí, in vender se zamorejo dobro orijentirati. Kaj umestno in koristno je, ako si učitelj sam izdela zemljevid šolske občine, recimo v velikosti Bauerjeve „Kranjske“. Jaz sam naložil sem si ta trud ter izdelal zemljevid šolske občine Blagovica po generalstabnem zemljevidu (se vé da mi je bilo dosti pririsati!) v merilu 1 : 2000 na trd papir ter ga prilepil na platno. Kako veselje zavlada je v šoli, ko sem ga prvokrat na steno obesil! Vsak hotel je prvi svojo hišo poiskati! Tudi je umestno, da učitelj pokliče pred poukom jednega ali dva učenca k zemljevidu, kjer se vadita mesto — šepetati — raz zemljevida čitati. Polagoma pridejo vsi na vrsto.

Na ta način nam je obravnavati občino. Se vé, da so to moji osobni nazori, vem da „več očí več vidi“. Zato bilo bi meni ter gotovo i vsem tovarišem ustrezno, ko bi se o tej zadevi še kedo oglasil, nekoliko — „pobrkjal“!

Učitelj preide tedaj na zemljevid šolske občine. To razdeli naposled v politično, farno in šolsko občino. Boljši učenci s početka tudi lahko rišejo sè svinčnikom na papir, s početka hišo, jedno, dve, potem vso vas, jedno, dve vasí, vso občino. Da to z velikim veseljem delajo, uvidel je vsak.

Tako nam je možno kaj uspeha. Z domačijo se dalje bavimo, pa bodo otroci gotovo na tej dobri podlogi i dobro napredovali.

U č i l a.

(Spisal **J. Lapajne.**)

(Dalje.)

Učila za rastlinstvo.

Najcenejša in najboljša učila za ta predmet so sveže rastlinice, zlasti cvetice, katere naj otroci soboj v šolo prinašajo, kakor hitro pokukajo izpod snežne odeje. Drugo prav ceno učilo je narava sama, kamor naj učitelj večkrat otroke pelje, in kjer naj jim kaže in imenuje rastoče drevje, grmovje, strupene rastline, žita, trave, gobe itd. Neobhodno potrebno učilo za rastlinstvo je dobro urejen šolski vrt. Dobro služi sevéda tudi herbarij. Kako se herbarij (zbirka posušenih rastlin) opravi in uredi, o tem je dobil sleherni dijak v šolah navod. Podučiti se more o tem tudi iz knjige: Egger: Der Naturaliensammler.

Odobrene slike rastlinstva so razen užé navedenih te-le:

1. Ahles-Unsere wichtigeren Giftgewächse. 2 dela po 5½ mark.

2. Hartinger-Die essbaren und giftigen Schwämme. 12 tabel, 12 gld.
3. Hartinger-Österreichs und Deutschlands wildwachsende oder in Gärten gezogene Giftpflanzen. 14 tabel, 12 gld.
4. Lorinser-Die wichtigsten essbaren, verdächtigen und giftigen Schwämme. Cena 5 gld.
5. Patek-4 Giftpflanzen-Tafeln. Cena 4 gld. 80 kr.
6. Schubert-Naturgeschichte des Pflanzenreichs. 53 tabel, 8 gld. 70 kr.

Pri pouku v rastlinstvu celó koristi zbirka raznega lesovja, ki si jo učitelj sam lahko priredi; ravno tako ga malo truda stane zbirka raznega semenja: žit, sočivja, zelenjave, drevja, cvetic itd. Nekateri učitelji so prijatelji cvetic; naj pokažejo otrokom v šoli tudi te, kar jih imajo.

Učila za rudnistvo.

Za ta predmet zaradi tega ni treba dosta učil, ker se tega predmeta ne more veliko učiti. Le ondi, kjer je rudarstvo, kaže učitelju, da se bolje bavi z mineralogijo. Najvažnejše kamene in zemlje najde učitelj itak v svoji okolici; ako jih le pozná, more tudi otroke ž njimi seznaniti. Sicer pa tudi šolski prijatelji rudnine radi dájó brezplačno. Kjer so v bližini rudarski uradniki, ondi bodo učitelja kaj radi preskrbeli z rudami, vsaj z rudami dotičnega rudnika. Na Tirolskem v Klausenu je celó takov šolski prijatelj, ki šolam veliko zbirk rud kar brezplačno pošilja. Temu možu je imé M. Junger, rudarski uradnik. Na prodaj se dobé zbirke rudnin na mnogih krajih, n. pr. Frič v Pragi ima zbirko rud (100 kosov v 4 škatljah menda za 15 gld.). Tehnologiška zbirka pa, ki ima poleg izdelkov obrtnije in umetnije, veliko rudnin (vseh komadov je nad 600) stane pri istem trgovcu 30 gld. (Poprek pride 1 kos na 5 kr.)*) Priden in marljiv učitelj pride lahko sam do take zbirke; nabira naj razne kosce tkanin, sukna, platna, pavolnatega blagá, usnija, kož, svile, steklenine, lončenine; nabira naj lesovje, semenje itd.

Za anatomije, ki je sicer važen del prirodopisa, ni treba dosta učil, kajti s tem predmetom se ljudska šola ne more veliko ukvarjati; ako učitelj otrokom gledé zdravja pové poglobitve nauke, zadovoljen naj bode. Sicer se pa dobé odobrena učila za anatomijo n. pr.

Hartinger-Kundrat-Anatomiške stenske table, za katere je izišel razlagajoči tekst tudi v slovenskem jeziku (cena 5 tablam 7 gld. 50 kr.). O previdni rabi teh tabel smo užé govorili. Dobé se tudi lepi anatomiški kalupi, n. pr. okó, uho, glava itd. iz papirne mase (papirmaché), recimo pri dobri firmi za učila pri Alojziju Kreidlu v Pragi, a za navadne ljudske šole so to predraga učila; učitelj niti nima prostora, kjer bi vse to shranil. Čisto po ceni pa pride učitelj do anatomiških učil na ta način: Mesarju domačemu naj se priporoči zdaj za volovsko ali telečje okó, zdaj za srce, za razne rogove itd.**) Za kmetijstvo, ki je del prirodopisa, naj ima učitelj tudi kolikor se dá potrebna učila. Pri živinoreji lahko oménja kje v bližini bivajočega umnega živinorejca, ki ima to pa to lepo pasem kónj, goved, ovac, prašičev, kokoši, golobov, kuncev itd.

Če je učitelj čebelorejec, priučil bode morebiti tudi otroke, kako ž njimi ravná in jim pokazal dobre panje in drugo čebelarsko orodje. S svilorejo se lahko učitelj v gorkih krajih toliko pečá, da vzredí v svojem stanovanji, ali na kakšni omari v šoli kacih 100—500 črvičev.

*) Kristalnih kalupov malo potrebuje učitelj v ljudski šoli, še v meščanski ne veliko; naredí se jih lahko sam. Kupijo se itak posebne mreže, katere mu je treba samo razrezati in sestaviti. Pis.

**) Lepo učilo so tudi akvariji (posode z vodo), kjer redí učitelj nekatere povodne živali, žabice, ribice; to je njemu v znanstveno zabavo, more pa tudi pri priložnosti otrokom v šoli pokazati te previvalce mokrega elementa.

Za sadjerejo in vinorejo mora biti šolski vrt*), kjer se pokaže tudi nekaj o zelenjavi, za katero se morajo poleg učiteljeve soproge zlasti učenke brigati. Za sadjarstvo mora imeti učitelj dobro sadjarsko orodje.

Kalupe (6), ki kažeje 6 načinov cepljenja, so prav praktično učilo za sadjerejo. Dobé se s tekstom in škatljico vred za 1 gld. Nekateré šole so dobile to učilo menda brezplačno. Mej odobrenimi učili za kmetijstvo so dobro znane — razen navedenih — še:

Kmetijske table Hartinger-jeve, katere so izišle v 2 serijah ali na 30 tablah po 1 gld.

Nekaj teh tabel je izišlo tudi v Slovenskem jeziku. Gledé dobrih učil za kmetijstvo bode se učitelj najbolje pomagal s tem, da se seznaní z raznimi dobrimi kmetovalci, velikimi posestniki, kjer bode videl to pa ono dobro orodje, pripravo, stroj in drugo. Malo rečí lahko dobí na posodo, da v šoli pokaže. Večje učence zlasti iz ponavljalne šole pa lahko pelje na polje, v vinograd, sadovnjak in hlev uzornega kmetovalca. Sicer pa je vprašanje, če ima ljudska šola dosta časa in če ima mladina dosta sposobnosti, da bi se prva mogla pečati s tem težkim predmetom, in če druga more umevati resne nauke kmetijske. Toliko je pa gotovo, da je dobro, ako je učitelj v zvezi z vsemi šolskimi prijatelji, ki so tudi prijatelji narave, kajti preskrbeli ga bodo z raznimi prirodninami, zlasti lovci z živalimi, botanikarji (ti so sicer redki) z rastlinami, ribiči z ribami, šolski otroci z žuželki itd.

Priden učitelj naredí za kmetijstvo modele, raznega kmetijskega orodja: plug, brane, trlice, žito čistilnice, razne panjove, vinske stiskalnice. Nekateri naredé tudi modele hiše, cerkve, gradú, ladije, mlina, stop, fužin, mostu itd.

Poročilo o pošiljatvah za „Prvo slovensko stalno učilsko razstavo“ „Pedagogiškega društva“ v Krškem.

Karel Jansky, založba, Tabor:

a) Stenske table za pouk v živalstvu. Po narodi, največ po živih primerkih risano in po narodi naslikano. Na vsaki tabli po jedna žival: gos, koza, domači prašič, osel, domača kura (kokoš). Velikost vsake table 64: 90 cm. Cena za 5 listov 2 gld. 50 kr.; posamez: 60 kr.

b) Anatomične stenske table. 4 table v barvnem tisku. Velikost 64: 90 cm. Risal Jos. Klika. Cena 3 gld. 20 kr.; na platnu 5 gld, 60 kr.; lakirano 7 gld.

c) Razložba časovnih razmerij. 2 tabeli s 7 dijagrami. I. tabela (128 — 73 cm. velika): 1. razdelitev minute; 2. razdelitev ure; 3. razdelitev dneva; 4. razlike časa. II. tabela: 1. razdelitev leta. 2. dolgost dneva in noči. Cena 1 gld. 40 kr.; na platnu in s palicami: 2 gld. 80 kr.

d) Stenska slika „normalno držanje peresa“ (68—46 cm). Načrtal K. Salus. Cena 40 kr.; na platnu, lakirano in s palicami: 1 gld.

e) Ustava in državna uprava avstr.-ogrske države. Stenska tabela (94 — 68 cm) s podobo Nj. vel. cesarja. Načrtal J. Klika. Cena s katekizmom vred 80 kr.; na platnu in lakirano: 1 gld. 80 kr.

f) Kemijska sestava najvažnejših hranil (pijač in jedil). Načrtal J. Klika. Stenska tabla (69—93 cm). Cena 80 kr.: na platnu in lakirano: 1 gld. 80 kr.

*) Graška razstava ima model šolskega vrta, telovadišča, sušilnice sadja, vodnjaka. Pis.

d) Kodymovih deset pravil o zdravju. Stenska tabla (69—92 cm). Načrtal J. Klika. Cena 60 kr.; na platnu in lakirano: 1 gld. 60 kr.

A. Burgstaller, Kirchberg a. Wagr:

2 steklenici: vijoletno črnilo (esenca) za šolo. Cena 10 l — 1 gld. 60 kr.; 5 l — 1 gld. do 1 gld. 15. kr.

„Matica Slovenska“ v Ljubljani:

a) Vojvodstvo Kranjsko v zemljepisnem, statističnem in zgodovinskem spregledu. Po J. Erbenu. 1886.

b) Vojvodstvo Koroško v zemljepisnem, statističnem in zgodovinskem spregledu. Po J. Erbenu. 1886.

c) S. Fellöcker — Fr. Erjavec. Rudninoslovje ali mineralogija za nižje gimnazije in realke. 1867.

d) Schödlerjeva knjiga prirode. I. snopič. Iv. Tušek. Fizika 1869.

e) II. snopič. V. Ogrinec. Astronomija. Fr. Erjavec. Kemija. 1870.

f) III. snopič. J. Zajec. Mineralogija in geognozija 1871.

g) IV. snopič. Iv. Tušek. Botanika. Fr. Erjavec. Zoologija. 1875.

h) Dr. Al. Pokorny — Iv. Tušek. Prirodopis rastlinstva s podobami. Za spodnje razrede srednjih šol. 2. izdanje s 350 pod. 1872.

i) Jan. Jesenko. Prirodopisni zemljepis. 1874.

j) Janko Krsnik. Zgodovina avstrijsko-ogrske monarhije. 2. natis 1877.

k) Dr. Al. Pokorny — Fr. Erjavec. Prirodopis živalstva s podobami. Za spodnje razrede srednjih šol. 3. izdanje s 522 pod. 1881.

l) Dr. J. N. Woldřich — Fr. Erjavec. Somatologija ali nauk o človeškem telesu učiteljskiščem in višjim učilnicam. S 140 slikami. 1881.

m) L. Lavtar. „Geometrija za učiteljskišče“, 1881.

Matija Gerber, založnik in knjigovez v Ljubljani:

a) Andrej Praprotnik. „Spisje v ljudski šoli“. 5. natis. 1887. Cena v platnu 32 kr.

b) Andrej Praprotnik. „Abecednik za slovenske ljudske šole“. 1883. Veljá zvezan v platnenem hrbtu 20 kr.

c) Ivan Tomšič. „Dragoljubci, zbirka poučnih pripovedek za slovensko mladino“. Zv. I. Knjižnice slovenski mladini knjiga I. 1879.

d) Ivan Tomšič. Peter Rokodelčič. Poučna povest odraslej slovenske mladini. Knjižnice slovenske mladini knjiga II. 1886.

e) Jan. Cigler. „Sreča v nesreči. Poučna povest odraslej slovenske mladini“. 2. natis. Knjižnice slovenske mladini knjiga III. 1882.

f) J. Markič. Pripovedke za mladino. 1887.

g) E. Musil. Pisanke; zvezki za naloge; računski zvezki; risanske št. 1—4.

h) M. Grubauer. Pisanke; spisovnice; številnice; risanke št. 1—2.

i) M. Greiner. Pisanke za učence ljudskih šol št. 1—10; nemške pisanke št. 1—12; francoska rondo-pisava.

j) Razni zvezki v večji obliki z barvanimi ovitki.

k) Razne risanke v večji obliki z barvanimi ovitki.

l) Block za risanje.

m) Jos. Grandauer. Elementar-Zeichenschule. Predloge za predrisanje na šolski tabli na ljudskih in meščanskih šolah. Ročna izdaja v 12 zvezkih po 10 listov. Zvezek I., list 1—10. Cena 12 kr. Dunaj, c. k. zaloga šolskih knjig.

n) Zvezek za note.

o) Naštevanka, slovenska in nemška.

(Dalje prih.)

Književnost.

Zbirka domačih zdravil kakor jih rabi slovenski narod. S poljudnim opisom človeškega telesa. V Ljubljani, 1888. 8., str. 74. Izdal in založil Dragotin Hribar. Tiskala Národna Tiskarna. G. sestavitelj pravi v uvodu tej zanimljive knjižice: „Čudovita je moč nekaterih rastlin gledé našega zdravja. Majhen košček te ali one zéli zadostuje, da se nam pretrga nit življenja; po drugi strani je pa zopet prav malo tega ali onega soka iz te ali one korenine, štiblice, perja zadosti, da se dvignemo polagoma iz dolgočasne bolniške postelje in se zopet okrepimo. Kdor bi trdil, da naš narod ne pozná teh rastlinskih močí, o tem moram reči, da ne pozná národa v njegovem dejanji in nehanji. O pozná jih dobro, toda ne povsod vseh! tukaj nekatere, ondi druge, v tretjem in četrtem kraji, zopet tretje in četrte. Nekoliko takih domačih pripomočkov podajam tukaj ljubljenu národu s srčno željo, da bi mu bili na zaželen, ugoden uspeh. Lehko rečem, da jih je mnogo med tukaj navedenimi zdravili, katere sem v rojstni hiši sam Bog vé kolikrat vselej z najboljšim uspehom rabil. Tudi za eno in isto bolezen zapisal sem jih več, ker se ljudje po raznih krajih različno poslužujejo tukaj teh, ondi onih. Če toraj odreče eno, posluži se drugega. Škode se ti ni bati nobene ne na zdravji in ne na življenji, kajti nič škodljivega ni med temi domačimi zdravili. Samo ob sebi se razume, da so domača zdravila le za rabo pri malih boleznih. Kadar pa hudo zbolíš, pošlji le kar neutegoma po zdravnik. Odlašati ne smeš nikdar, češ, bo že odleglo. Kdor tako ravná, pregreší se sam nad soboj in si je marsikdo vzrok prezgodnje smrti. Ker je pa zlasti po kmetih zdravnik navadno silno od rok, bo morda za prvo potrebo tudi v takih slučajih knjižica dobro služila, dokler ne pride poklicani zdravnik, če se namreč slučajno za tvojo bolezen kaj primernega v njej nahaja. Zato želim, da bi se ta „*zbirka domačih zdravil*“ prav tako razširila po mili domovini, kakor je razširjena „*pratika*“. Potrebna bi bila vsaj tako, če ne še bolje“.

Prav živo priporočamo to zbirko slovenskemu učiteljstvu, posebno da jo širijo mej prostim národom v blagor človeštva. Dobiva se v „*Národni Tiskarni*“ v Ljubljani po 40 kr., po pošti za 45 kr.

D o p i s i.

Z Dunaja. Predlog o verski šoli pride še le jeseni na vrsto. — Govorí se tudi, da bode vlada sama izdelala in predložila novo šolsko postavo.

Iz Vojnika. Vse one gospode po Štajerskem, Kranjskem, Koroškem in v Primorji, kateri so od podpisane odbora dobili »Poziv« za nabiranje udov »podpornega društva slov. učiteljev« pa se še do sedaj niso odzvali, uljudno prosimo, da blagovolé o uspehu svojega delovanja, če tudi negativno, saj do konca t. m. poročati.

Vojnik, dné 16. velikega travna 1888. l.

Za osnovalni odbor:

T. Brezovnik,
predsednik.

Lovro Šah,
tajnik.

Iz Krškega. »Pedagogiško društvo«. Za tekoče društveno leto so nadalje plačali letnino: g. dr. Fr. Kos, c. kr. prof. in okrajni šolski nadzornik v Kopru; g. Štante Jakob, učitelj v Dobovi. — Nadalje je okrajna učiteljska knjižnica v Krškem pristopila k društvu s petletnim doneskom po 20 gld. na leto. Naj bi jo posnemale tudi druge okrajne učiteljske knjižnice, ljudske šole, krajni in okrajni šolski svéti itd. Ob jednem naznanjamo, da se bode začel letošnji »Pedagogiški letnik« v kratkem razpošiljati, — toda dobé ga samo tisti p. n. udje, ki so letnino za tekoče društveno leto vplačali! Za neude bode cena večja!

Odbor.

Iz Novomeškega okraja. Dnevni red okrajne učiteljske skupščine za Novomeški okraj, katera bode v ponedeljek v 27. dan avgusta 1888. l., je sledeči: 1. Imenovanje predsednikovega namestnika; 2. volitev dveh zapisnikarjev; 3. poročilo c. kr. okrajnega šolskega nadzornika o stanju šolstva v okraji; 4. o učilih v občé, o njih nakupu in nabiranju ter ohranitvi; 5. poročilo o okrajni učiteljski knjižnici; 6. volitev stalnega odbora; 7. volitev knjižničnega odbora; 8. volitev dveh zastopnikov v deželno učiteljsko konferencijo; 9. volitev dveh zastopnikov v c. kr. okrajni šolski svét; 10. nasvétí.

Iz Šent-Jarnej. (Zahvala.) Gospod načelnik »*Národne Šole*« v Ljubljani nam je blagovolil že letos v drugič poslati raznega šolskega blagá za naše učence. — Za velikodušni dar

se podpisana blagemu dobrotniku, kakor tudi slavnemu odboru »Národne Šole« v svojem in v imenu uboge šolske mladine zopet najprisirčneje zahvalujeta z: »Bog plati!« —

Ignacij Wutscher,
predsednik.

Janez Sajè,
nadučitelj.

Iz Postojnskega okraja. C. kr. okrajni šolski svèt v Postojini pozivlja gosp. Franca Kalin-a, učitelja v Podkrajji, naj bi v 14. dnéh (od 15. dné maja t. l.) vrnil se na svojo službo, katero je v 12. dan aprila t. l. svojevlavno zapustil, ako ne, bode se odstavil od službe. — Ijudje pravijo, da je šel v Ameriko, drugi hočejo vedeti, da je šel v vodo. Bog ga obvaruj hudega!

Iz Logaškega okraja. Vabilo k prvemu glavnemu zboru »društva učiteljev in šolskih prijateljev okraja Logaškega«, ki bode v četrtek v 7. dan junija 1888. l. ob 3. uri popoldné v šolskem poslopji Dolenji-Logaškem s tem le vzporedom: 1. Pozdrav predsednika. 2. Poročilo o dosedanem društvenem delovanji. 3. Volitev društvenega vodstva. 4. Razgovor o udeležitvi oficijalne slavnosti, katero priredi Logaški politični okraj v proslavljenje štiridesetletnice vladanja presvetlega cesarja Franca Jožefa I. **v 22. dan julija 1888. l. v Logatcu.** 5. Nasvéti in prosti govori posameznih društvnikov.

Osnovni odbor »društva učiteljev in šolskih prijateljev okraja Logaškega v Dolenjem Logatcu v 20. dan maja 1888. l.

A. Ribnikar,
začasni predsednik.

Iz Logatca. Krajni šolski svèt je v svoji seji v 3. dan maja t. l. enoglasno sklenil, v trajni spomin jubileja 40 letnega vladanja našega cesarja vsa drevesa iz šolskega vrta Dolenje-Logaškega, katera so se v l. 1885. 1886., 1887. in 1888. oplemenila in katerih je 1500, tekem let 1888, 1889, 1890 in 1891 zasaditi ob večjih javnih cestah in potih šolskega okoliša Dolenje-Logaškega.

Iz Smelednika. Martin Krek. † V sredo, v 2. dan maja meseca t. l. ob 7. uri zvečer se je, kakor užé znano, v obitelji našega tovariša, gospoda Martina Kreka, učitelja Smeledniškega završil jeden izmej najžalostnejših prizorov človeške zaloigre. Soproga njegova, sama na smrt bolna, zvedeti je morala, da je kupa njenega trpljenja pripikela do vrha — ker je dragi soprog njeni v drugej sobi izdihnil dušo svojo. Ko sta komaj okrevala od vročinske bolezni sinova njegova, ulegla sta se roditelja, okužena po tej bolezni.

Ko sem v 1. dan marcija meseca t. l. preživel s teboj in tvojo, takrat tolikanj srečno obiteljjo srečno uro, šaleča se, kako bodeva v letošnjem poletji vkupno lazila po naših planinah ter nabirala cvetic; ko si se bil, slikajočemu ti krasni planinski svet ter njegovo življenje, mladeniško navdušil za potovanje po visokih goličavah: takrat se pač ni nihče nádejal, da ne bode baš tebe, ki si bil čvrst in zdrav, čez dva meseca več mej — živimi. — Pokojni Martin Krek je služboval skoraj 33 let. Na svojo prvo in zadnjo službo v Smeledniku je prišel meseca januarja 1856. l. Zupljanom Smeledniškim, imajoče zdaj 40 in še več let, bil je torej on učitelj-zgobjitelj.

To je lepa, a trudapolna dōba učiteljskega življenja, zlasti ker znamo, kako je poučevati na jednorazredni šoli, v katero zahaja na dan čez 300 učencev. In zdaj, ko bi mu bilo s poučevanjem došlo polajšanje, moral je od tod! — Vse njegovo delovanje kot učitelj, kaže nam možá, da je bil on izmej onih redkih značajev, ki delajo za občni blagor nesebično, brez nepotrebne glasú: ne zahtevajoč za svoja dela takoj plačila: priznanja, pohvale ter še marsikaj družega.

Razven napornega dela v šoli s poučevanjem se je ves čas svojega učiteljevanja s cerkvenim petjem obilo trudil. V današnji, a zlasti v prejšnji dōbi, ko ni bilo v slovenskem glasbenem slovstvu dobrih, cerkvenemu duhu primernih pesni, uglasbeval jih je mnogo za svojo uporabo sam ter tudi nekaj preludij. Usiljeval jih drugim ni — bil je preponizil za to — dasi so bile dosta boljše nego nekatere, ki so v prejšnjih časih zagledale beli dan. Poleg tega on ni bil zadnji izmej istih učiteljev, ki gojé národno petje z odraslimi nekdanjimi svojimi učenci. V šoli je bil najboljši učitelj: šolsko mladino je posebno ljubil; šolski čas je jako vestno uporabljal — bil mu je vedno prekratek. V privatnem občevanji je bil odkritosrčna duša, za težnje in prospeh učiteljskega stanú unet naprednják. Govoril je rad o resnih in šaljivih rečéh, a vselej z istimi lepimi, čistimi mislimi, katere so ga označevale, da biva v njem plemenit duh. Martin Krek je bil porojen v 6. dan novembra meseca 1834. l. v Selcih nad Škofjo-Loko. Roditeljja njegova France Krek in Helena Šraj sta imela v Selcih trgovsko prodajalnico.

Letos bi bil pokojnik s svojo srečno družino praznoval srebreno poroko. Da je moral biti mož takšnega značaja in mišljenja spoštovan od vseh razumnikov, kateri so ga poznali ter žup-

ljanov svojih, pokazali so pri poslednjem sprevedu, v 5. dan maja t. l., ko so ga spremili na pokopališče. Župljanov Smeledniških je bilo prišlo ogromno število — večkrat ne toliko ob nedeljah v cerkev. M. Stanonik, tovariš pokojnikov, je govoril na njegovi gomili primeren govor. Pred tem in mej govorom nastal je na pokopališči žalosten, a dokaj tolažilen prizor: vsemu občinstvu kapale so na pokojnikovo gomilo solzé ljubezni in spoštovanja. —

Naposled bodi še izjavljeno, da bodo pokojnemu Martinu Kreku tovariši ter drugi znanci njegovi postavili na grobu spominek. Darove zánj vzprejemata gospoda Ivan Novak, župnik Smeledniški ter Josip Traven, učitelj v Naklu pri Kranji. G. g. učitelji iz Kranjskega okraja naj blagovolijo svoje doneske izročiti pri bodoči okrajni konferenciji. **K.**

Iz Ljubljane. Iz seje c. kr. deželnega šolskega svéta v 11. dan maja t. l. Določi se o ustanovitvi dvorazredne ljudske šole v Spodnji Idriji. — Učiteljska služba na enorazredni ljudski šoli v Begunjah v Radovljiškem okraji oddá se stalno drugemu učitelju na ljudski šoli v Cerknici, g. Avgustu Kleču, tako tudi učiteljska služba na enorazredni ljudski šoli na Dobravi pri Kropi učitelju v Sorici, g. Francu Gärtner-ju. Za trdno se postavijo gg.: Ignacij Rozman, učitelj v Mošnjah, Josip Perc, učitelj v Svetlem Potoku, Ivan Dremelj, učitelj na Polici in Franc Schiffrer, učitelj v Starem Trgu pri Ložu. (Glej »Premene pri učiteljstvu v zadnjem listu »Uč. Tov.«!) — Učiteljevi vdovi (Pirnatovi) se je pripoznala postavna pokojnina in doneski za vzgojo zapuščenih otrok. — Poročalo se je c. kr. ministerstvu za bogočastje in uk o umeščenji izpraznjene službe za učiteljico na c. kr. dekliški vadnici. — Rešilo se je več pritožeb o kaznih za šolske zamude, tako tudi prošenj za nagrade in denarne podpore.

— Dolgo pričakovana zgrádba za I. mestno 5 razredno deško ljudsko šolo v Ljubljani se bode postavila in sicer po sklepu mestnega zbora s 15. dan maja t. l. tako-le: Nova deška ljudska šola stala bode na nekdanjem živinskem trgu. Fronta z uhom iz Poljskih ulic bode 28·25 m, štranska fronta v Pristavskih ulicah 37·1 m dolga. Poslopje bode imelo tri etaže, pod traktom v Pristavskih ulicah tudi kleti. V novi šoli bode 7 učnih sob, vsaka za 80 učencev, 3 sobe, vsaka za 70 učencev. Vsaka soba ima svojo garderobo in je sploh vse jako ugodno in praktično osnovano. Šola bode krita s škrli Zaliloškimi. Telovadnica z ravno, z lesnim cementom tlakovano streho bode posebej, kar je sedaj sploh navada. Načrte in troškovni proračun izdelal je mestni inženér Hanuš. Mestni šolski svet je načrte in proračun pregledal in je priporočá mestnemu zboru. Poročevalec g. župan Grasselli predlaga: Občinski svet pritrdi sklepoma mestnega šolskega svéta, po katerih se ima nova ljudska šola po načrtih Hanuševih graditi na »Živinskem trgu«. — Ofertna obravnava za zidarska, kamnoseška, tesarska, krovška in kleparska dela razpiše se takoj. Vsako delo ima se oddati zase. Ponudbe naj bodo na podlogi jednotnih cen. — Druge proračune, razen gori omenjenih del izdelati je pravčasno do jeseni.

Ko je še odbornik dr. vitez Bleiweis vprašal, kolik zračni kvantum se je pri novi šoli jemal v poštev, kam se bodo odvajale fekalije, kam voda in je prisotni inženér Hanuš pojasnil, da je za vsacega učenca odmerjen jeden □m prostora (v Nemčiji samo 0·75), da se bode napravila pnevmatična jama, voda pa odvajala po kanalu v Kravjo dolino, vzprejeli so se vsi navedeni predlogi z dostavkom odbornika Ravnikarja, da se troški za novo šolo pokrijejo iz posojilnega zaklada.

— Pismeni zrelostni izpiti na tukajšnjem izobraževališči za učitelje začénjali se bodo v 11. dan junija t. l., ustni pa v 9. dan julija t. l. — V 6. dan julija bode zasobni izpit za vertnarice in v 7. dan julija t. l. bode zasobni izpit za učiteljice v délovnih šolah.

— **Naznanilo.** Nadučitelj dvorazrednice v vinorodnem kraji želí službo premeniti. Ako bi komu to ugajalo, naj piše do 15. dné junija t. l. uredništvu »Učiteljskega Tovariša!«

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. M. Hiti je pomožni učitelj v Topli Rebri; g. I. Jazbec, pa pomožni učitelj v Št. Petru pri Novem Mestu.

Razpis učiteljske službe.

Na Kranjskem. Začetkom šolskega leta 1888/89. bode se umestila tretja, oziroma četrta učiteljska služba s 500 gld., oziroma s 450 gld. letne plače na čveterorazredni ljudski šoli v Krškem. Prošnje naj se postavnim potom vlagajo do 10. junija t. l. pri tukajšnjem uradu. C. kr. okrajni šolski svét v Krškem v 7. dan maja 1888. l.